

Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi
Mustafa Kemal University Journal of the Faculty of Education
Yıl/Year: 2022 ♦ Cilt/Volume: 6 ♦ Sayı/Issue: 10, s. 231-246

OKUL YÖNETİCİLERİNİN KAPSAYICI EĞİTİME İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ, YAŞADIKLARI SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Uz. Aynur ERDOĞAN

MEB, Okul Müdürü, aynuurr@gmail.com

Orcid: 0000-0003-0510-9067

Faruk HOPLAMAZ

MEB, Müdür Yrd., hoplamazfaruk@gmail.com

Orcid: 0000-0001-7826-5090

Gülay ATMACA

MEB, Müdür Yrd., gulay_atmaca80@hotmail.com

Orcid: 0000-0001-7789-0804

Adem KESİK

MEB, Okul Müdürü, sitem_85@hotmail.com

Orcid: 0000-0002-8535-7011

Özet

Bu araştırmanın amacı okul yöneticilerinin kapsayıcı eğitime ilişkin görüşleri, yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerilerini belirlemektir. Bu bağlamda bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim (fenomenoloji) kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu devlet okullarında görev yapmakta olan ve seçkisiz olmayan örnekleme yöntemi ile belirlenen toplam 13 okul yöneticisi oluşturmaktadır. Verilerin toplanması sürecinde araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Okul yöneticileri ile yapılan görüşmeler iletişim araçları aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Nitel verilerin analizi sürecinde ise içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular sonucunda yöneticiler: eğitimin farklılaşması, fırsat eşitliği ve bilgilendirme yapılmasının gerekliliği şeklinde belirtmişlerdir. Kaynaştırma eğitiminin sorunları olarak öğretmenin bilgi eksikliği, sınıfların kalabalık olması, ayrımcılık/ötekileştirme, uyum sorunu ve eğitim saatinin yetersizliği kodları şeklinde belirtilmiştir. Kaynaştırma eğitimindeki sorunların çözümüne ilişkin ifadelerin olarak ise eğitimin farklılaştırılması, öğretmen eğitimi, farkındalık oluşturmak ve sınıf mevcudunun azaltılması gerektiğini belirtmişlerdir. Okul yönetimi, kapsayıcı eğitim uygulamalarının amacına uygun olarak uygulanması için gerekli ortam ve materyalleri sağlamalıdır. Bu konuda yetkili kurumla da iletişime geçilebilir. Okulların vizyonlarını geliştirmeleri, potansiyel olarak dezavantajlı gruplara hazır olmalarını artırmak için gerekli mekânsal düzenlemelere ve maddi desteğe sahip olmaları önerilir. Ayrıca Millî Eğitim Bakanlığı'nın kapsayıcı eğitimin uygulanmasına yönelik yasal düzenlemeler ve teşvik edici çalışmalar yapması önerilmektedir. Kaynaştırma eğitimi uygulamasının nitelikli bir şekilde uygulanabilmesi için okul kurumlarında ilgili alanlardan uzmanlardan oluşan bir ekip oluşturmak okul müdürlerinin görev ve sorumluluklarından biridir. Okul yönetimi, kurulan ekipte görev yapacak öğretmenleri belirlemeli, ekibi birlikte çalışmaya teşvik etmeli ve uzmanların birlikte çalışmasına temel olacak altyapıyı hazırlamalıdır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Kapsayıcı Eğitim, Okul, Okul Yöneticisi, Öğrenci

SCHOOL MANAGERS' OPINIONS ON INCLUSIVE EDUCATION, THE PROBLEMS THEY EXPERIENCE AND SOLUTIONS

Abstract

The aim of this research is to determine the opinions of school administrators on inclusive education, the problems they experience and their solution suggestions. In this context, phenomenology, one of the qualitative research methods, was used in this study. The study group of the research consists of 13 school administrators working in public schools and determined by non-random sampling method. During the data collection process, a semi-structured interview form developed by the researcher was used. Interviews with school administrators were carried out through communication tools. Content analysis method was used in the analysis of qualitative data. As a result of the findings obtained, the administrators stated that the differentiation of education, equality of opportunity and the necessity of informing. The problems of inclusive education are stated as lack of knowledge of the teacher, crowded classrooms, discrimination/othering, adaptation problem and insufficient training hours. They stated that the expressions related to

the solution of the problems in inclusive education should be differentiated in education, teacher education, creating awareness and reducing the class size. School management should provide the necessary environment and materials for the implementation of inclusive education practices in accordance with their purpose. The authorized institution can also be contacted in this regard. It is recommended that schools develop their vision, have the necessary spatial arrangements and financial support to increase their readiness for potentially disadvantaged groups. In addition, it is recommended that the Ministry of National Education carry out legal regulations and encouraging studies for the implementation of inclusive education. It is one of the duties and responsibilities of school principals to form a team of experts from related fields in school institutions so that inclusive education can be implemented in a qualified manner. The school management should determine the teachers who will work in the established team, encourage the team to work together and prepare the infrastructure that will be the basis for the experts to work together.

Key Words: Education, Inclusive Education, School, School Administrator, Student.

Giriş

İnsanlar birlikte yaşamaya başladıklarında, kişisel hedefler yerini ortak hedeflere bırakır. Toplumun eğitim ihtiyaçlarını karşılamak üzere oluşturulan planlı, idari yapıya eğitim yönetimi, okulun eğitim amaçlarına uygun olarak işletilmesine ve bakımına okul yönetimi denir (Başaran, 2000). Nasıl ki eğitim yönetimi, yönetim biliminin eğitim bilimine uygulanmasından ortaya çıkıyorsa, okul yönetimi de eğitim yönetiminin okul yönetimine uygulanmasından ibarettir. Eğitim yönetimi ve denetiminin çok önemli bir unsuru olan bu uygulama, teorik bir bilgi, ilke veya anlayışın bir alanda uygulamaya geçirilmesi anlamına gelmektedir (Demirtaş vd., 2007).

Değişen toplumsal koşullar, tüm toplumsal kurumlar gibi, eğitim kurumunu ve dolayısıyla okulları sarsıcı bir şekilde etkilemektedir. Bu etki kaçınılmaz olarak okul eşittir toplum anlayışıyla karıştırıldığında sosyolojik anlamda daha karmaşık hale gelmektedir. Karmaşık bir yapıda çözüm odaklı bir zihniyet; Kuşkusuz, öncelikle eğitim/okuldan gelen etkili, kapsamlı ve kapsayıcı bir okul yönetimi anlayışını bir araya getirmektedir (Erdem, 2015). Bu koşullar altında aşağıdaki sorular anlamlıdır. Okullaşmanın söz konusu olduğu bir toplumda, bu karmaşık öğrenme yaşantılarının okullarda gerçekleştiği değişen toplumsal koşullara bağlı olarak okullar nasıl bir eğitim anlayışıyla yönetilmektedir? Halihazırda benimsenen/uygulanan eğitim/yönetim yöntemleri sorunları yerinde çözmek için yeterli mi? Ya da küresel eğitim gündemindeki değişimler hangi noktalarda eğitimcileri değişime zorluyor? Tüm bu soruların yanıtlarını bulabilmek için okul yöneticilerinin kapsayıcı eğitimi doğru anlamaları ve buna yönelik hareket etmeleri gerekmektedir (Aypay, 2016).

Eğitim yönetiminin özel ve daha dar bir alanı olan okul yönetimi, devletin veya siyasi otoritenin uzaktan veya yakın eğitim politikalarını ve yetkili siyasi-bürokratik otoriteler tarafından belirlenen genel ve özel hedefleri yerine getirme görevine sahiptir. Eğitim sisteminde bu görev okul yöneticilerine verilmiştir. Okul yöneticisinin grup davranışı, motivasyon, etik ve ahlaki değerler gibi kavramları bilmesi ve uygulaması yanında örgütü ayakta tutacak niteliklere de sahip olması gerektiği bir gerçektir. Başarılı bir okul yöneticisi, idari işlevleri en iyi yürüten ve sürdüren kişidir (Bursalioğlu, 1997). Açıkalin'a (2002) göre okul, insanı merkeze alan ve onları şekillendirebilen diğer sosyal kurumlardan farklıdır. Bu gelişim ve değişim, bilgi, beceri ve davranışların değiştirilmesi konusunda katı bir disiplin temelinde uygulanmış ve başarılı olmuştur. Ancak günümüzde daha liberal bir yaklaşımla birey merkezli bir yapıda yaşamak gerekiyor. Bu gelişme, modern okulların dönüşümü için nitelikli okul yönetimi ve okul liderlerinin gerekli olduğunu göstermiştir (Bursalioğlu, 1997).

Değişen dünyada modern yönetim ve bilgi toplumunda hesap verebilirlik, şeffaflık, öğrenci merkezli anlayış; Küreselleşme ve çok kültürlülük gibi belli başlı paradigmlar da eğitim yönetiminin eksenini değiştirmiştir. Tüm bunlar yönetim becerilerinin değişmesine neden oldu ve standardizasyonlar bu konuyu daha da tartışılabilir hale getirdi. Yeni yapıya uyum sağlayabilen veya sürekli değişen koşullara dönüşebilen esnek kural ve işlevlere olan ihtiyaç kaçınılmaz hale gelmiştir (Aslanargun ve Bozkurt, 2012). Bu noktada okul yönetimi tarafından olayların değerlendirilmesi ve personel veya öğrenciler için oluşturulan değer sistemi önemlidir. Burada bireylerin üretim ilişkilerine, ekonomik faaliyetlere ve sosyal yaşama uyumunu sağlamak olan katılım olgusu ön plana çıkmaktadır (Özaydınlık, 2019).

Bireylerin eğitim haklarının hem ulusal hem de uluslararası hukukta yeri vardır. Milli Eğitim Temel Kanunu'nda "eğitim kurumları cinsiyet, dil, din, ırk ve engel ayrımı olmaksızın herkese açıktır" tanımı yer almaktadır (MEB, 1973: 5102). Eğitim hakkı, İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi'nde temel bir hak olarak yer almaktadır. Çoğu uluslararası sözleşme ve kuruluş, eğitimi herhangi bir farklılık veya ayrımcılıkla eşitlemez. Bu kuruluşlar, her çocuğun eğitim hakkının eşitlik ilkesi çerçevesinde uygulanması gerektiği konusunda hemfikirlerdir. Eğitimde evrensellik ve eşitlik ilkesine tekabül eden ve Milli Eğitim Temel Kanununda da yer alan temel kavram, kapsayıcı eğitim kavramıdır.

Kapsayıcı eğitimin önemi UNESCO tarafından üç farklı ilkeye dayanmaktadır: pedagojik, sosyal ve ekonomik. Pedagojik temel; kapsayıcı okullar, bireysel farklılıklara hitap eden öğretim yöntemleri geliştirmek ve bunları tüm öğrencilerin yararına kullanmakla ilgilidir. Sosyal temel; Okullardaki kapsayıcı yaklaşım, daha eşitlikçi ve kapsayıcı bir toplum yaratmak için tutumlarda bir değişikliği beraberinde getirmektedir. Tüm öğrencilerin aynı ortamda eğitim gördüğü bir sistemin maliyetinin, farklı özelliklere sahip öğrenciler için ayrı okulların açıldığı bir eğitim sistemine göre daha düşük olması ekonomik bir ilkedir (Demirel Kaya, 2019). Yukarıdaki ilkeler çerçevesinde kapsayıcı bir eğitim sürecinin tüm öğrencilere düşük maliyetle fayda sağladığı ve toplumsal gelişim sürecinde daha olumlu tutumlara katkı sağladığı söylenebilir.

Günümüz kapsayıcı eğitim anlayışı, özel eğitime ihtiyacı olmayan veya sosyal, kültürel, ekonomik ve eğitim olanaklarından eşit ve adil bir şekilde yararlanamayan tüm çocukları kapsarken, her çocuğun eğitim hakkından yararlanması gerektiğini vurgulayan bir yaklaşımdır (Aktekin, 2017). Günümüzde kapsayıcı eğitimin temel amacının kapsayıcı okullara evrildiği söylenebilir. Okullarda karar verme, uygulama ve değerlendirme aşamalarında önemli rol oynayan okul yöneticilerinin tutumları, yaşadıkları sorunlar ve önerdikleri çözüm önerilerinin kapsayıcı eğitime yeni bir bakış açısı getireceği söylenebilir. Okul yöneticilerinin kaynaştırma eğitimine yönelik tutumları, yaşadıkları sorunlar ve önerdikleri çözüm yolları incelenerek, okullarda kaynaştırma eğitiminin yaygınlaştırılmasını ve uygulanmasını engelleyen sorunların çözümünde ilerleme sağlanması beklenmektedir. Bu çalışmada yöneticilerin algılarına dayanarak araştırma sonuçlarının benzer ve farklı özelliklerini belirlemektir. Araştırmada, okul yöneticilerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin bakış açılarını dikkate alan bir veri sentezi yapılmıştır.

Araştırmanın amacı, okul yöneticilerinin kapsayıcı eğitime ilişkin tutumları, yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerilerinin belirlenmesidir.

Yöntem

Bu çalışmada nitel yöntem tercih edilmiştir. Postpozitivist kapsamda ele alınan sosyal bilimlerde ve bu çalışmanın da içeriği yönüyle sosyal olması nedeniyle sosyal bilimlerde olay ve olguların açıklanması için net prensiplere gereksinim yoktur. Sosyal bilim temelli araştırmalarda tek nedenli (monist) izahlar yerine çok sebepli (plüralist) izahların yapılması tercih edilir. Çünkü olay ve olgular tek bir nedene bağlı kalınarak ifade edilemediği gibi, mekân ve zamana bağlı olarak da birçok nedeni kapsamaktadır (Kıncal, 2017: 39). Daha çok "nasıl" sorusuna yanıtın arandığı nitel araştırmalarda ise olay ve olgular arasındaki nedensellik birbirleriyle ve kendi içinde ilişkiler belirlenerek yürütülmeye çalışılır. Bu çalışmada olay ve olguların kendi bağlamlarında değerlendirilmeye çalışıldığı nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma; kuram oluşturmayı baz alan bir yaklaşımla sosyal olay ve olguları, içinde buldukları çevrede araştırmayı göz önünde tutan bir yaklaşımdır (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 41).

Hatch (2002: 6-10)'e göre nitel bir araştırmada şu özellikler bulunmalıdır:

- Nitel araştırmalar doğal ortamında gerçekleşir.
- Nitel araştırmalarda katılımcının bakış açısı önemlidir.
- Nitel araştırmalarda araştırmacı anket, ölçek, test, kontrol listeleri gibi ölçme araçlarını kullanırken, nitel araştırmalarda veriler doğrudan araştırmacı tarafından toplanır.
- Nitel araştırmalarda ilk elden geniş bir bilgi ve veri yelpazesi vardır.
- Nitel araştırmalar çalışmalara gereksiz hipotezlerle başlamak yerine çok fazla detaylı özellikte veri toplar.

Nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilimin (fenomenoloji) kullanıldığı çalışmada birkaç kişinin kavram ya da fenomenle ilgili tecrübelerinin ortak tanımı yapılmaya çalışılır (Creswell, 2018: 77). Olgu bilim (fenomenoloji) deseni farkında olunan fakat derin bir anlayışa sahip

olunmayan olgular üzerinde yoğunlaşmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu çalışmada ise okul yöneticilerinin kapsayıcı eğitime ilişkin görüşleri, yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri alınmaya çalışılmıştır.

Veri toplama aracı olarak görüşmenin kullanıldığı olgu bilim deseninde, olguyu deneyimleyerek dışa yansıtacak olanlar birey veya gruplardır (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 71). Olgu bilimde gerçekleştirilen çalışmalarda araştırmacı birey ya da gruplarla uzun süreli görüşmeler gerçekleştirerek yeni bilgilere ulaşmaya çalışır (Gürbüz ve Şahin, 2018: 111). Nitel araştırmalarda araştırmacı içinde bulunduğu ortamın, araştırmanın ayrılmaz birer parçasıdır.

Bu çalışmada okul yöneticilerinin kapsayıcı eğitime ilişkin katılımcıların deneyimleri ve duygularını derin ve anlamlı biçimde ortaya koymak hedeflenmiştir. Bu kapsamda okul yöneticilerinin görüşleri, yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri değerlendirilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Türkiye genelinde her bölgeden minimum 3 olmak üzere seçkisiz olmayan örnekleme yaklaşımı ile seçilen toplam 13 okul yöneticisi oluşturmaktadır. Araştırmada kapsamlı bilgilere ulaşmak için amaçsal örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme ile ölçüt örnekleme yöntemleri kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme, belirli kriterleri sağlayan bir veya birden fazla özel durumları incelemek istendiğinde başvuru bir örnekleme yöntemidir (Büyüköztürk, 2018: 92).

Küçük bir örneklem grubu oluşturarak çalışılmak istenen soruna dâhil olacak kişilerin maksimum düzeyde çeşitliliğinin yansıtılmasını amaçlayan (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 119) maksimum çeşitlilik örneklemede dikkate alınması gereken hususlardan biri, örnekleme alınacak çeşitlilikte amacın göz önünde bulundurulmasıdır (Büyüköztürk, 2018: 93). Yapılan bu araştırmada ise Türkiye'nin farklı bölgelerinde çalışan okul yöneticileri çalışmaya dâhil edilerek çeşitlilik sağlanmaya çalışılmıştır. Ölçüt örneklemedeki esas anlayış ise daha önce belirlenen kriterleri karşılayan durumları çalışmaya dâhil etmektir (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 122). Yapılan bu araştırmada ise ölçüt olarak;

- Seçilen okul yöneticilerinin eğitim-öğretim vermiş oldukları sınıf düzeylerinin farklı olması,
- Okul yöneticilerinin yaşadığı yerlerin farklı bölgelerden olması,
- Okul yöneticilerinin çalışmaya katılımlarının gönüllü olması belirlenmiştir.

Araştırmanın çalışma grubuna ait demografik bilgiler şu şekildedir:

Tablo 1

Araştırmaya Katılanların Demografik Değişkenleri

	Cinsiyet	Yaş	Kıdem	Öğrenim Durumu
Katılımcı 1	Erkek	47 yaş	26 yıl	Lisans
Katılımcı 2	Kadın	40 yaş	16 yıl	Lisans
Katılımcı 3	Kadın	36 yaş	15 yıl	Yüksek Lisans
Katılımcı 4	Kadın	44 yaş	20 yıl	Lisans
Katılımcı 5	Erkek	32 yaş	10 yıl	Lisans
Katılımcı 6	Kadın	35 yaş	13 yıl	Lisans
Katılımcı 7	Erkek	51 yaş	26 yıl	Yüksek Lisans
Katılımcı 8	Erkek	37 yaş	15 yıl	Yüksek Lisans
Katılımcı 9	Erkek	42 yaş	18 yıl	Lisans
Katılımcı 10	Kadın	34 yaş	13 yıl	Lisans
Katılımcı 11	Erkek	39 yaş	16 yıl	Lisans
Katılımcı 12	Kadın	37 yaş	14 yıl	Lisans
Katılımcı 13	Erkek	47 yaş	19 yıl	Lisans

Tablo 1’de verilen katılımcıların profili incelendiğinde, çalışmadaki 7 erkek 6 kadın öğretmen olduğu görülecektir. Yaşları bakımından en genç öğretmen 32, en yaşlı öğretmen ise 51 yaşındadır. Kıdem süreleri bakımından ise en az 10 yıl, en fazla 26 yıllık kıdeme sahip okul yöneticileri çalışmada yer almıştır. Eğitim durumları incelendiğinde, 10 öğretmen lisans, 3 öğretmenin yüksek lisans mezunu diğer olduğu görülmüştür.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan yarı yapılandırılmış görüşme formu ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu, soruların araştırmacı tarafından listelendiği görüşmelerdir (Sayım, 2017: 200). Büyüköztürk (2018: 159)’ e göre ise yarı yapılandırılmış görüşmeler; sabit seçenekli yanıtlayma, kolay analiz, görüşülen kişiye kendini ifade imkânını tanıma ve gerektiği durumlarda daha fazla bilgi elde etme gibi avantajların sağlandığı durumlarda kullanılır. Görüşmeleri yapılandırılmış ve yapılandırılmamış görüşmeler olarak iki grupta toplamak mümkündür. Yapılandırılmış bir görüşmede görüşülecek bireylere sorulacak sorular ayrıntılı bir şekilde önceden hazırlanırken, yapılandırılmamış görüşmelerde ise önceden belirli bir soru biçimi hazırlanmaz ve detaylar görüşme sırasında belirlenir (Daşdemir, 2019: 97). Bu araştırmada veriler araştırmacı tarafından yüz yüze görüşmeler yolu ile toplanmıştır. Araştırmacı okul yöneticileri ile görüşme yapmadan önce kimlerle görüşme yapacağına dair bir liste hazırlamıştır. Planlanan gün ve saat için katılımcılara telefonla ulaşmış ve onların da uygun olduğu zaman diliminde görüşmeler yapılmıştır. Öncelikle katılımcılara konu hakkında kısa bir bilgilendirme yapılmış ve gönüllü olarak katılımları sağlanmıştır. Görüşmeler ortalama 30 dakika sürmüştür.

Veri toplama aracı olarak kullanılan görüşme formunda yer alan sorular şu şekildedir;

1. Kapsayıcı eğitim hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
2. Kapsayıcı eğitimin gerekliliği hakkındaki görüşleriniz nelerdir?
3. Okullarda kaynaştırma eğitimi ile ilgili meydana gelen sorunlar nelerdir?
4. Bu sorunlar için ne gibi çözümleriniz olabilir?

Uygulama ve Verilerin Analizi

Nitel yöntemde gerçekleştirilen bu araştırmanın veri analizinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi; bazı metodolojik tekniklerin birleşimi olarak farklı söylemlere uyarlanabilir (Bilgin, 2014: 1). İçerik analizinin geçerlik ve güvenilirliği birtakım işlemlere bağlı olarak gerçekleşir. Güvenirlik, kodlamaların farklı zamanlarda benzer şekilde kodlanmasına, belirlenen kategorilerin anlaşılır olmasına bağlıdır. İçerik analizinde geçerliğin sağlanması ise amaç ve araçların uyumu ile mümkündür (Ghiglione ve Matalon, 1978). Bu araştırmada kodlamalar belirli aralıklarla dört döngü olacak şekilde planlanmıştır. Kodlamaların belirlenmesinde ilk okuma işlemi üç döngü üçer hafta arayla, ikinci okumada ise dördüncü döngü ikişer hafta arayla dört tur olacak şekilde yeniden yapılmış ve gerekli düzenlemeler yapılarak tablolara son hâli verilmiştir. Büyüköztürk (2018: 259)’ e göre ise içerik analizi belirli kodlamalarla küçük kategorilerin yapılabildiği bir teknik olarak ifade edilmiştir. Bu araştırmada yapılan görüşmeler sistematik bir çıkarımla çözümlenmiştir.

Bulgular

Araştırmaya katılan okul yöneticilerinin “Kapsayıcı eğitim hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?” sorusuna dair görüşlerine ilişkin ortaya çıkan temalar ve onlara bağlı kodlar Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2

Kapsayıcı eğitim hakkındaki düşüncelere ait bulgular

Temalar	Kodlar	f
Kapsayıcı Eğitim Düşüncesi	Fırsat eşitliği sağlanması	9
	Eğitimin farklılaşması	3

Okul yöneticileri ile yapılan görüşmelerde katılımcıların kapsayıcı eğitim hakkındaki düşüncelerinin öğrenilmesi amacıyla "Kapsayıcı eğitim hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?" sorusu yöneltilmiştir. Tablo 2'de kapsayıcı eğitim hakkındaki düşüncelerine ilişkin ifadelerin Kapsayıcı Eğitim Düşüncesi teması altında toplandığı görülmektedir. Kapsayıcı Düşüncesi temasında "Eğitimin farklılaşması", "Fırsat eşitliği" ve "Bilgilendirme yapılmalı" kodları şeklinde belirtilmektedir. Buna göre; katılımcıların kapsayıcı eğitim hakkındaki düşüncelerinden ilkinin eğitime fırsat eşitliğinin sağlanması ile açıklandığı görülmektedir. Bu konuda görüş ifade eden katılımcılardan bazıları görüşlerini aşağıdaki gibi ifade etmişlerdir.

"Kapsayıcı eğitimin faydalı olduğunu düşünüyorum. Çünkü bu eğitim sayesinde tüm çocuklar eşit bir eğitim alabilir. Kapsayıcı eğitimin, çocukların gereksinimlerini ön planda tutularak fırsat eşitliği sunması, dezavantajlı ve özel gereksinimli öğrencilerin de eğitimden en iyi şekilde faydalanmasının hedeflenmesi eğitimde sürekliliği ve adaleti sağlaması. Böylece tüm çocukların eğitim ihtiyaçları doğru bir şekilde sağlanmaktadır." Ö4.

"Herkesin eğitim hakları için ayırım yapılmadan yararlanabilmeleri ve kaliteli eğitim almaları yalnızca ve sadece kapsayıcı eğitimin imkanları ile gerçekleşebilir" Ö6.

"Toplumsal farklılıklara değer verip, başarıyı, sosyal katılımı, cinsiyeti, etnik kimliği ve sosyal sınıfı baz alıp hiç kimsenin eğitim sürecinde ayırıştırılmadan ve sistem tarafından bütün herkesin eşit kabul görmesidir." Ö7.

"Yabancı uyruklu, şartları elverişsiz ortamda yetişen bireyler ile etkili ve demokratik bir eğitim ortamı oluşturmak adına yapılan faaliyetler kapsayıcı eğitimin içerisinde yer alır. Kapsayıcı eğitim insan hakları temelinde bireyi ayırştırmaksızın ortak amaçlar doğrultusunda yapılan eğitim çalışmalarıdır." Ö8.

"Farklı çevrelerde büyümüş farklı gereksinimleri olan çocuklar için gerekli olduğunu düşünüyorum. Öğrencilerin hazırbulunmuşluk düzeyleri arasında çok fark bulunan sınıflarda uygulanması gerektiğini düşünüyorum." Ö10.

"Tüm öğrencileri kapsayan bir eğitim anlayışıdır. Her öğrenci farklı ve değerlidir. Her öğrencinin kendi seviyesinin üzerine çıkartmak gerekmektedir." Ö12.

Katılımcılardan bazıları eğitimin artık farklılaştığına vurgu yaparak bu farklılaşmayı eğitim sisteminin unsurlarının ihtiyaçlarının dikkate alınmasıyla açıklayarak görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir.

"Okul öncesi yıllar, velilerle öğretmenlerin daha fazla buluştuğu ve sorunlarla uğraştığı bir dönem olarak kabul edildiğinden, öğrencileri tanıyan ve onlara eğitimsel teşhis koyan öğretmenler ve veliler bu dönemde en başarılı çalışmaları yapmış olacaklardır." Ö2.

"Dünyadaki eğitim sistemlerinin temel unsurlarından biridir. Kapsayıcı eğitim; eğitim politikalarının, müfredatların ve okul kültürünün öğrenenlerin farklı ve çeşitli ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde değiştirilmesini öngörmektedir." Ö5.

Araştırmaya katılan okul yöneticilerinden biri kapsayıcı eğitimin tüm paydaşlarına farklı mecralarda bilgi verilmesi gerektiğine dair görüşlerini şu sözleri ile açıklamıştır.

“Kapsayıcı eğitimin tüm eğitim paydaşlarına konferanslar, kurslar ve seminerlerle daha çok duyurulması gerektiğini düşünüyorum. Özellikle kaynaştırma öğrencisi, yabancı uyruklu öğrencisi olan sınıfların velilerine bu uygulamadan bahsedilmesi gerektiğini düşünüyorum.” Ö1.

Araştırmaya katılan okul yöneticilerinin “Kapsayıcı eğitimin gerekliliği hakkındaki görüşleriniz nelerdir?” sorusuna dair görüşlerine ilişkin ortaya çıkan temalar ve onlara bağlı kodlar Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3

Kapsayıcı eğitimin gerekliliği hakkındaki görüşlere ait bulgular

Temalar	Kodlar	f
Kapsayıcı Eğit. Gerekliliği	İhtiyaç	7
	Olumlu tutum	2
	Farklılık	2
	Eşitlik	2

Okul yöneticileri ile yapılan görüşmelerde öğretmenlerin kapsayıcı eğitimin gerekliliği ile ilgili görüşlerinin öğrenilmesi amacıyla “Kapsayıcı eğitimin gerekliliği hakkındaki görüşleriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Tablo 3’te kapsayıcı eğitimin gerekliliğine ilişkin ifadelerin Kapsayıcı Eğitimin Gerekliliği teması altında toplandığı görülmektedir. Kapsayıcı Eğitimin Gerekliliği temasında “ihtiyaç”, “olumlu tutum”, “farklılık”, “eşitlik” kodu şeklinde belirtilmektedir. Buna göre katılımcıların tamamının kapsayıcı eğitimin gerekli oluşuna dair açıklama yaptığı görülmektedir. Bu konuda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Kapsayıcı eğitim tabii ki gereklidir. Engelli veya mülteci durumunda bulunan öğrencilere olumlu yönde bakış açısını değiştirmektedir.” Ö1.

“Uygulamaya dökülürse gerçekten her çocuğun özeline değinildiği takdirde faydası tabii ki de olacaktır.” Ö2.

“Din dil ırk ayrımı yapılmaksızın herkesin eğitimden yararlanmalarını sağlamak amacıyla kapsayıcı eğitime ihtiyaç duyulmaktadır.” Ö6.

“Diğer bireylerden farklılığı olan öğrencilerin kendilerini dışlanmış hissetmemeleri için kapsayıcı eğitim dahilinde günlük yaşama ve okul ortamına uyum sağlamaları açısından gereklidir.” Ö7.

“Şartları elverişsiz ortamda yetişen ve yabancı uyruklu bireylerin eğitimden mahrum kalmamaları, buldukları ortama daha kolay adapte olmaları ve kendilerinde aitlik hissini oluşması için kapsayıcı eğitimin gerekli olduğunu düşünüyorum.” Ö8.

“Özellikle yabancı uyruklu çocukların buldukları ortama ve sosyal çevreye uyumu ayrıca verimli bir eğitim için gereklidir.” Ö9.

“Öğrenme düzeyi olarak arkadaşlarından daha geride olan çocuklar bir süre sonra okula, öğrenmeye karşı olumsuz tutum geliştiriyorlar ve bir noktada ipin ucunu kaçıyorlar. Arkadaşlarından geride kaldıkları için de daha özgüvensiz olabiliyorlar. Bu öğrencilerin de kayıp olarak görülmemesi ve kendi potansiyellerini gösterebilmeleri açısından kapsayıcı eğitimin gerekli olduğu düşünüyorum.” Ö10.

“Her öğrencinin farklı öğrenme metodu vardır. Öğrenemeyen öğrencinin olmadığı varsayımdan yola çıkılarak her şarttaki öğrencileri kapsayacak bir şekilde eğitime dahil edilmesi gerekmektedir.” Ö12.

“Kapsayıcı eğitim gereklidir. Her öğrenci ilgilenilmesi gereken, kazanılması gereken bir dünyadır. Hepsine aynı yöntem ve metotlarla uğraşamayız, başarılı olamayız.” Ö13.

Araştırmaya katılan okul yöneticilerinin “Okullarda kaynaştırma eğitimi ile ilgili meydana gelen sorunlar nelerdir?” sorusuna dair görüşlerine ilişkin ortaya çıkan temalar ve onlara bağlı kodlar Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4

Okullarda kaynaştırma eğitimi ile ilgili meydana gelen sorunlarla ilgili bulgular

Temalar	Kodlar	f
Öğretmene ilişkin	Öğretmenin bilgi eksikliği	4
Öğrenme ortamına ilişkin	Sınıfların kalabalık olması Ayrımcılık/ötekileştirme	4
Öğrenciye ilişkin	Uyum sorunu	3
Öğretim süresine ilişkin	Eğitim saatinin yetersizliği	4

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde katılımcıların okullarda kaynaştırma eğitimi ile ilgili meydana gelen sorunlara ilişkin görüşlerinin öğrenilmesi amacıyla “Okullarda kaynaştırma eğitimi ile ilgili meydana gelen sorunlar nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Tablo 3’te kaynaştırma eğitimindeki sorunlara ilişkin ifadelerin “öğretmene ilişkin”, “öğrenme ortamına ilişkin” öğrenciye ilişkin” ve “öğretim süresine ilişkin” temaları altında toplandığı görülmektedir. Kaynaştırma Eğitiminin Sorunları temasında “Öğretmenin bilgi eksikliği”, “Sınıfların kalabalık olması”, “Ayrımcılık/Ötekileştirme”, “Uyum sorunu” ve “Eğitim saatinin yetersizliği” kodları şeklinde belirtilmektedir. Buna göre; katılımcıların kaynaştırma eğitiminin sorunlarından ilkinin öğretmen bilgi eksikliği olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Bu konuda görüş ifade eden katılımcılardan bazıları görüşlerini aşağıdaki gibi ifade etmişlerdir.

“Katılımcılar özel eğitim konusunda üniversite yıllarında aldıkları bir dönemlik ders bilgisiyle yıllarca görev yapıyorlar. Öğrenci sayısı fazla ve destek personeli ya da stajyer öğrenci gibi bir ikincil destek olmadığı takdirde, kaynaştırma öğrencileri arada kayıyor bence.” Ö2.

“Kaynaştırma öğrencisinin yerleştirildiği sınıfın öğrenci sayısı ve öğretmenin öğrencinin özel eğitim alanındaki bilgi ve tecrübesi kaynaştırma eğitiminde en önemli etkenlerdendir. Öğretmenin özür tür ve dereceleri hakkında yeterli bilgi birikiminin olmaması kaynaştırma öğrencisini tanımak, performans düzeyini belirlemek ve nihayetinde Bireysel Eğitim Programını hazırlama aşamalarında büyük problem yaşamasına ve öğrenci kabul etmemesine neden olabilir.” Ö8.

“Öğretmen arkadaşlarımız yeterince bilgi sahibi olmadıklarından dolayı BEP planlarını özverili bir şekilde uygulamamaktadırlar. Kolaya kaçıp sınıfın geneline göre çalışmalar yapmaktadırlar”. Ö1.

Katılımcılar için kaynaştırma eğitiminin sorunlarından ikincisi olarak sınıfların kalabalık olmasını ifade etmişlerdir. Bu durumun öğrenciler için eğitim sorunu oluşturduğunu düşünen katılımcılar bu düşüncelerini aşağıda verilen sözleri ile açıklamışlardır.

“Sınıf mevcutları kaynaştırma öğrencisinin uyumu ve takibini zorlaştırmakta. Yine öğrencinin özel durumu sınıf ortamını diğer öğrencilerin dikkatini ve bazen de

uyumunu olumsuz etkilemekte. Öğretmenin sürekli özel olarak takip etmek desteklemek zorunda kalması diğer öğrencilerin eğitim zamanlarından fedakârlık etmesi bazen ihmal edilmesi.” Ö4.

“Kaynaştırma öğrencilerinin yaşadığı dikkat problemleri sınıfların ve okulların kendilerine göre kalabalık olması bu öğrencilerde olumsuz sonuçlara neden olmaktadır.” Ö5.

Sınıflar çok kalabalık olduğu için kaynaştırma öğrencilerinin arada kaynadığını düşünüyorum. Katılımcıların kaynaştırma eğitimi hakkında yeterli bilgiye sahip olmamaları ve öğrenci için hazırlanacak BEP’lerin bir evrak yükü olarak görülmesi, katılımcıların olumsuz tutumlarının sınıf ortamına yansması sonucu diğer öğrencilerin de kaynaştırma öğrencisini kabullenmekte zorlanmaları vs. Ö10.

Kaynaştırma eğitiminde yer alan katılımcıların sorun olarak gördükleri bir diğer olumsuzluk engelli, mülteci ya da farklı özelliklere sahip öğrencilerin sınıfta maruz kaldıkları ayrımcılıktır. Bu konudaki öğretmen görüşleri şu şekildedir.

“Kapsayıcı eğitimin farkında olmayan öğretmen, öğrenci veya okul personelleri sıkıntılar yaşamakta ve yaşatmakta olabilir. Özellikle engelli veya mülteci durumundaki öğrenciler ayrımcılığa ötekileştirmeci yaklaşıma maruz kalabilirler.” Ö1

“Her çocuk eşit ve aynı imkanlarla dünyaya gelmiyor. Çocuklar ırk, dil, din, cinsiyet, sosyo-ekonomik durum, engellilik gibi farklı özelliklerle eğitimin içerisinde bulunuyor. Zaman zaman bu durum çocukları etiketliyor (BEP’li, kaynaştırma, kulağı duymayan çocuk vb.) Biz yetişkinlerin kullanmış olduğu bu ayrıştırıcı tutumlar çocukların gözünde arkadaşlarının hakkında doğrudan ön yargı oluşturmalarına sebep oluyor. Farklı özelliklere sahip çocuklarda bu durum dışlanmışlık hissine neden oluyor. Eğitim-öğretim ortamları da kendi bireysel farklılıklarına göre dizayn (materyal, plan, kullanılan stratejiler vb.) edilmediyse; aidiyet duygusu geliştiremeyen bu çocuklarda devamsızlığa üst sınıflarda ise okul terkine neden oluyor.” Ö3.

Araştırmaya katılan iki öğretmen kaynaştırma eğitiminin sorunu olarak uyum sorunlarını dile getirmiştir. Bu düşüncelerini aşağıdaki gibi açıklamıştır.

“Kaynaştırma öğrencisinin okul iklimine ayak uyduramaması başına buyruk hareket etme isteği sınıf içerisinde ders işleyişinde aksamalara neden olmaktadır.” Ö6.

Yalnızca bir öğretmen kaynaştırma eğitiminin sorunu olarak eğitim saatlerinin yetersizliğini dile getirmiş ve aşağıdaki sözleri ile açıklamıştır.

“Destek eğitim saatinin yetersiz olduğunu düşünüyorum.” Ö12.

Araştırmaya katılan okul yöneticilerinin “Bu sorunlar için ne gibi çözümlerinizi olabilir?” sorusuna dair görüşlerine ilişkin ortaya çıkan temalar ve onlara bağlı kodlar Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 5

Önerilere ait bulgular

Temalar	Kodlar	f
Öğretmene yönelik	Öğretmen eğitimi	3
Eğitim yöntemine yönelik	Eğitimin farklılaştırılması	7
Farkındalığa yönelik	Sınıf mevcudunun azaltılması	1
	Farkındalık oluşturmak	2

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde öğretmenlerin okullarda kaynaştırma eğitimi ile ilgili meydana gelen sorunlar için çözüm önerilerinin öğrenilmesi amacıyla “Bu sorunlar için ne gibi çözümleriniz olabilir?” sorusu yöneltilmiştir. Tablo 4’te kaynaştırma eğitimindeki sorunların çözümüne ilişkin ifadelerin “öğretmene yönelik” “eğitim yönetimine yönelik”, “farkındalığa yönelik” olmak üzere 3 tema altında toplandığı görülmektedir. Çözüm Önerileri temasında “Eğitimin farklılaştırılması”, “Öğretmen eğitimi”, “Farkındalık oluşturmak”, “Sınıf mevcudunun azaltılması” kodları şeklinde belirtilmektedir. Buna göre katılımcıların çözüm önerilerinden ilkinin eğitimin farklılaştırılması olduğu görülmektedir. Bu konuda görüş ifade eden katılımcılardan bazıları görüşlerini aşağıdaki gibi ifade etmişlerdir.

“Bu öğrenciler için seviyelerine uygun ayrı bir eğitim kurumu oluşturulmalı.” Ö5.

“Kaynaştırma öğrencilerinin daha kapsamlı bir eğitim kurumunda hem bireysel hem akran eğitimine tabi tutulması gerekmektedir.” Ö6.

“Kaynaştırma öğrencilerinin daha çok etkinlik temelli eğitime tabi tutularak el göz beden koordinasyonlarını geliştirici eğitimleri ön plana çıkarılmalı ve bu doğrultuda eğitim birimleri oluşturulmalıdır.” Ö7.

“Türkiye’nin bölgeleri arasındaki sosyo ekonomik, kültürel farklılıkların göz önünde bulundurularak buna yönelik bir eğitim felsefenin oluşturulması.” Ö10.

“Kaynaştırma öğrencilerimize normal ders saatlerinde derse katacak seviyelerine uygun yaparak yaşayarak öğrenebilecekleri etkinlikler hazırlanmalıdır. Bakanlığımız tarafından kaynaştırma öğrencilerine uygun ders kitapları basılmalıdır. Ö11.

Akademik eğitimin yanında sanat, spor, müzik vb. alanlarda daha fazla eğitim görmeleri gerektiğini düşünüyorum.” Ö12.

Araştırmaya katılanlardan birkaçı sorunlara ilişkin öğretmen eğitiminin iyi bir çözüm olduğuna inanmaktadırlar. Öğretmen eğitimine ilişkin görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Öğretmenleri özel eğitim alanındaki bilgilerinin güncellenmesi, tüm kademelerdeki öğrenci ve velilere yönelik özel eğitim konusunda bilgilendirici sunum, seminerlerin yapılması gerekir.” Ö8.

“Öğretmenlere yönelik seminerlerin artırılması” Ö10.

“...Öğretmenlerimize kapsamlı bir şekilde kapsayıcı bir eğitim verilmesi gerekmektedir. Rehber ve sınıf öğretmenleri bilgilendirilerek Bep planlarının daha uygulanabilir hale getirilmesidir.” Ö13.

Araştırmaya katılan okul yöneticilerinden ikisi farkındalık eksikliğine vurgu yapmıştır. Buna dayalı olarak kaynaştırma eğitimi konusundaki çözüm önerisi de farkındalık oluşturmak şeklindedir. Katılımcılardan biri bu düşüncelerini şu sözleri ile dile getirmiştir.

“Yukarda da belirttiğim gibi tüm eğitim paydaşlarının bu eğitimden faydalanması gerekir. Kamu spotları ile en çok izlenen programlar öncesinde veya sonrasında farkındalıklar oluşturulabilmek açısından reklamlar yapılabilir.” Ö1.

Sınıf mevcutlarının kalabalık olmasına dikkat çeken bir diğer öğretmen ise kalabalığın azaltılmasına yönelik çeşitli çözümleri de içeren düşüncelerini şu sözleri ile açıklamıştır.

“Sınıf mevcutları kesinlikle dikkate alınmalı. Öğrencinin özel durumuna göre yarı veya tam zamanlı kaynaştırma eğitimi almalı. Her okulun ya da eğitim bölgesinin özel eğitim sınıfları olması öğrencilerin bireysel ve kaynaştırma eğitimlerinin aynı ortamda

paralel gitmesi. Böylece bazı eğitim zamanını grupla kaynaştırma olarak bazı eğitim zamanını da bireysel eğitim olarak tamamlaması.” Ö4.

Araştırmaya katılan sadece bir öğretmen çözüm önerisinin olmadığını söylemiştir. Ö2.

Tartışma ve Sonuç

Okul yöneticilerinin kapsayıcı eğitim konusundaki tutumlarını, karşılaştıkları sorunları ve çözüm önerilerini tespit etmek amacıyla yapılan görüşmelerden elde edilen öğretmen görüşleri analiz edilip değerlendirildikten sonra aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır. Öncelikle, okul yöneticilerinin kapsayıcı eğitime ilişkin görüşlerine yönelik ifadelerin "Kapsayıcı Eğitim Düşüncesi" başlığı altında toplandığı görülmektedir. Farklılaştırılmış eğitim, fırsat eşitliği ve bilgi paylaşımı ihtiyacı "Kapsayıcı Eğitim Düşüncesi" kavramı içinde ele alınmaktadır. Özel gereksinimli çocukların eğitim hakkı 1989 yılında Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 23. Maddesinde vurgulanmış, 28. Maddesinde ise tüm çocukların eğitime eşit erişim hakkına sahip olduğu ve ilköğretimin ücretsiz ve evrensel olduğu belirtilmiştir. Devletler, her çocuğun okula gidebilmesini garanti altına almak için gerekli adımları atmalıdır, denmektedir (Çocuk Hakları Sözleşmesi, 1989). Türkiye'de 142 ülke bu uluslararası anlaşmayı onaylamış ve 1995 yılında yürürlüğe girmiştir. (Bayram, 2019). 1990 tarihli Herkes İçin Eğitim Dünya Bildirgesi, her bireyin eğitim gereksinimlerinin karşılanması gerektiğini ve eğitimin temel bir insan hakkı olduğunu vurgulamaktadır (UNESCO, 1990). Kapsayıcı eğitimin gerekli olup olmadığı, okul liderlerine yöneltilen ikinci sorunun konusuydu. Bu soruya her katılımcı kendi gerekli cevabını vermiş ve farklı bir motivasyona dayalı bir açıklama getirmiştir. Kapsayıcı eğitimin önemi konusunda "ihtiyaç", "olumlu tutum", "çeşitlilik" ve "eşitlik" olarak ifade edilmiştir.

Kaynaştırma eğitimiyle ilgili sorunların dört kategoride toplandığı görülmektedir: "Eğitmenle ilgili", "öğrenme ortamıyla ilgili", "öğrenciyle ilgili" ve "öğretim süresiyle ilgili". Öğretmen uzmanlığının eksikliği, kalabalık sınıflar, ayrımcılık/ötekileştirme, adaptasyonla ilgili zorluklar ve yetersiz öğretim süresi, kapsayıcı eğitimle ilgili sorunlar başlığı altında belirtilmiştir. Olumlu bir öğrenme ortamını teşvik etmek için sınıf düzenini, malzemeleri, müfredatı, ders dışı etkinlikleri ve çevresel fırsatları hem fiziksel hem de sosyal olarak düzenlemek çok önemlidir. Evrensel tasarımın ya da eğitimde kapsayıcı tasarımın kökeni, daha önce özel ihtiyaçları olan kişilerin gereksinimlerine yönelik fiziksel düzenlemelerle gelişen evrensel tasarım kavramlarının bir araya getirilmesidir (Arslan, 2017). Kapsayıcı eğitimle ilgili sorunların yanıtlarını ele alan açıklamaları düzenlemek için üç başlık kullanılmıştır: "Öğretmenler için", "eğitim yönetimi için" ve "farkındalık için". Eğitimin farklılaştırılması, öğretmen hazırlığı, farkındalığın artırılması ve sınıf mevcudunun azaltılması, okul yöneticileri tarafından çözüm fikirleri başlığı altında önerilen çözümler arasında yer almıştır. Okul yöneticisi olan anket katılımcılarının çoğunluğu kapsayıcı eğitim için sorumluluklarını işbirliği ve istişareye yüklemiştir. Özokçu (2018) da araştırmasında sınıf mevcudunun ve fiziksel ortamın kontrol altına alınmasının kapsayıcı eğitimin uygulanması için gerekli olduğunu belirtmektedir. İra ve Gör'ün (2018) öğrencilere en iyi eğitim fırsatlarını sağlamak için gerekli kaynakların hazırlanması gerektiği yönündeki bulgusu ile uyumludur. Ayrıca okul yöneticilerinin kapsayıcı eğitimde sorumluluklarından biri olarak eğitimin farklılaştırılmasından bahsetmeleri dikkat çekicidir. Radivojeviç (2009) araştırmasında kaynaştırma okullarında her çocuğun ihtiyaçlarının gözetildiğini, fırsat eşitliğinin olduğunu ve farklılıklar desteklenerek işbirliğinin teşvik edildiğini belirtmektedir. Eroğlu ve Gülcan (2016) da yaptıkları çalışmada okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin her öğrenciye eşit fırsatlar sunduğu ve herhangi bir ayrımcılık veya dışlanmadan kaçındığı sonucuna varmıştır. Her çocuk için eşit eğitim olanaklarının sağlanması ve okulda adaletin sağlanmasının kaynaştırma eğitiminin temel gereksinimlerinden biri olduğu söylenebilir.

Bu araştırma, okul yöneticilerinin kapsayıcı eğitim alanında bilgi ve deneyim eksikliği olduğunu ortaya koymuştur. Eren'e (2019) göre hem devlet okullarındaki eğitimciler hem de GEM'lerdeki öğretmenler, daha önce bu konuda yeterli eğitim almadıklarını ve uzmanlık bilgi ve becerilerinden yoksun olduklarını belirtmişlerdir. Çalışmaya bakıldığında, İmamoğlu ve Çalışkan (2017) ile Kardeş ve Akman (2018) tarafından yapılan araştırmaların sonuçları da benzer şekilde paralellik göstermektedir. Her iki bulguya göre de mülteci çocuklar okullarında cesaretlendirilmediklerini hissetmekte ve öz değer eksikliği yaşamaktadır. Kardeş ve Akman (2018), mevcut müfredatın çocukların eğitimi için yetersiz olduğunu ve okul ortamında mülteci çocuklar için herhangi bir düzenleme bulunmadığını iddia etmektedir. Eren'in (2019) anketine katılan idareci ve öğretmenlerin %80'i, öğretim materyalleri ve ders kitaplarının göç eden öğrencilerin ihtiyaçlarını yeterince karşılamadığını belirtmiştir. Şimşir ve Dilmaç (2018), dersi anlayamama, okuma yazma sorunları, ödevleri tamamlamada zorluk, derse karşı ilgisizlik ve müfredat uyumsuzluklarının yurt dışındaki öğrencilerin en sık karşılaştığı akademik sorunlar olduğunu bulmuştur. Aykırı (2017) tarafından yapılan araştırmanın sonuçları, sınıftaki öğretmenlerin, çocuklarının eğitimiyle ilgilenmedikleri için ebeveynlerle iletişim kuramadıklarını göstermektedir. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenleri, eğitim sorunlarını çözmek için müfredatın kaynaştırma öğrencileri etrafında yapılandırılmasını ve hizmet içi eğitim programlarının uzatılmasını ve çeşitlendirilmesini önermektedir. Kaynaştırma eğitimi sürecine katılan öğretmenler, kaynaştırma öğrencilerinin ailelerinin devlet desteği almayı bir zorunluluk olarak gördükleri için duygusal istismara uğradıklarını söyledi. Ayrıca, geçici koruma sağlanan ailelerin, toplumsal düzenin korunması için kendi ülkelerine geri dönmelerini istediklerini belirttiler. Zorunlu göçün bir sonucu olarak, bölgenin siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel manzarası değişebilir ve bu da varış yerinin istikrarını ve güvenliğini etkileyebilir (Deniz, 2014). Kapsayıcı eğitim yaklaşımında, dışlanmanın hem çocuklar hem de aileleri için bir sorun olduğu, ancak dışlanmanın yalnızca öğretmen izin verirse devam ettiği anlaşılmıştır. Algılanan sorunu çözmek için yardımın denetlenmesi ve okullarda kaynaştırma çocuklarının ailelerinin katılımına izin veren programlar oluşturulması tavsiye edilmektedir.

Öneriler

Okul yöneticilerinin kapsayıcı eğitim sürecine ilişkin sorunlara önerilen çözüm önerilerine verdiği yanıtlar; eğitimin farklılaştırılması, öğretmen eğitimi, farkındalık oluşturmak ve sınıf mevcudunun azaltılması şeklindedir. Bu doğrultuda okulda görev yapan tüm öğretmenlere kapsayıcı eğitim konusunda hizmet içi eğitim verilmesi önerilmektedir.

Kapsayıcı eğitim ile ilgili olarak okullarda karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerilerinin Millî Eğitim Bakanlığı'na ve yükseköğretim kurumlarına bildirilmesi önemlidir. Bu kapsamda bir işbirliği platformu oluşturulması önerilmektedir.

Okul yönetimi, kapsayıcı eğitim uygulamalarının amacına uygun olarak uygulanması için gerekli ortam ve materyalleri sağlamalıdır. Bu konuda yetkili kurumla da iletişime geçilebilir. Okulların vizyonlarını geliştirmeleri, potansiyel olarak dezavantajlı gruplara hazır olmalarını artırmak için gerekli mekânsal düzenlemelere ve maddi desteğe sahip olmaları önerilir. Ayrıca Millî Eğitim Bakanlığı'nın kapsayıcı eğitimin uygulanmasına yönelik yasal düzenlemeler ve teşvik edici çalışmalar yapması önerilmektedir.

Kaynakça

Açıkalin, A. (2002). *Eğitim yöneticilerinin yetiştirilmesi: Kuram ve uygulamada eğitim yönetimi*. Nobel Yayınları.

Aktekin, S. (2017). *Sınıfında yabancı uyruklu öğrenci bulunan öğretmenler için el kitabı*. MEB Yayınları.

Arslan, A. (2017). Evrensel tasarıma dayalı öğrenme ve evrensel olarak tasarlanmış eğitim programları. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(2), 328-334.

Aslanargun, E., & Bozkurt, S. (2012). Okul müdürlerinin okul yönetiminde karşılaştığı sorunlar. Gaziantep Üniversitesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 349-368.

Aykırı, K. (2017). Sınıf öğretmenlerinin sınıflarındaki Suriyeli öğrencilerin eğitim durumlarına ilişkin görüşler. *Turkish Journal of Primary Education*, 2, 44-56.

Aypay, A. (2016). *Türkiye'de eğitim yöneticileri ve maarif müfettişleri*. PEGEM Akademi

Başaran, İ. E. (2000). *Eğitim yönetimi: Nitelikli okul*. Feryal Matbaası.

Bayram, B. (2019). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kapsayıcı eğitime yönelik algı ve uygulamaları. Yüksek lisans tezi. Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.

Bilgin, N. (2014). *Sosyal bilimlerde içerik analizi: Teknikler ve örnek çalışmalar*. Siyasal Kitabevi.

Birleşmiş Milletler (BM) (1989). Çocuk haklarına dair sözleşme. 9 Mayıs 2021 tarihinde http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uamevzuat/birlesmismilletler.pdf sayfasından erişilmiştir

Bursalıoğlu, Z. (1997). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış*. PEGEM Yayınları.

Büyüköztürk, Ş. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. PEGEM Akademi.

Creswell, J. W. (2018). *Nitel araştırma yöntemleri*. (Çev. M. Bütün, S. Demir), Siyasal Kitabevi.

Daşdemir, İ. (2019). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Nobel Yayıncılık.

Demirel Kaya, E. (2019). *Millî Eğitim Bakanlığının temel eğitim kademesindeki dezavantajlı öğrencilere yönelik kapsayıcı eğitim politika ve uygulamaları*. Yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Deniz, T. (2014). Uluslararası göç sorunu perspektifinde Türkiye. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18(1), 175-204.

Eren, Z. (2019). Yönetici ve öğretmen görüşlerine göre göçmen çocukların eğitim sorunları ve çözüm önerileri. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 213-234.

Eroğlu, Ö.B., Gülcan, M. G. (2016). Göçle gelen ailelerin ve çocukların eğitim sorunları (Mersin ili örneği). Beycioğlu, K., Özer, N., Koşar, D., Şahin, İ. (Ed.) *Eğitim yönetimi araştırmaları* içinde (s. 218-238). PEGEM Akademi.

Ghiglione, R., & Matalon, B. (1978). *Les enquêtes sociologiques*. Armand Colin.

Gürbüz, S., & Şahin, F. (2018). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

Hatch, A. (2002). *Doing qualitative research in education settings* (1.b.). Albany: State University of New York Press.

İra, N., & Gör, D. (2018). Eğitim fakültesi öğretim üyelerinin kapsayıcı eğitime yönelik görüşleri. *Turkish International Journal of Special Education and Guidance & Counseling*, 7(2), 29-38.

Kardeş, S., & Akman, B. (2018). Suriyeli mültecilerin eğitimine yönelik öğretmen görüşleri. *Elementary Education Online*, 17(3), 1224-1237.

Kıncal, R. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (5. baskı), Nobel Yayıncılık.

MEB. (1973). Milli Eğitim Temel Kanunu. 29 Mayıs 2021 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf> sayfasından erişilmiştir.

Özaydınlık, K.B. (2019). Kapsayıcı eğitime giriş. P.O. Taneri (Ed.), *Kuramdan uygulamaya kapsayıcı eğitim*, içinde. (s. 2-44). Pegem Akademi

Özokcu, O. (2018). The Relationship between teacher attitude and self-efficacy for inclusive practices in Turkey. *Journal of Education and Training Studies*, 6(3), 6-12.

Radivojevic, D., Milena J., Tatjana S., Dusanka C. (2009). *A guide for advancing inclusive education practice*. (Ed.: Tatjana Stojic), Fund For An Open Society, Belgrade.

Sayım, F. (2017). *Sosyal bilimlerde araştırma ve tez yazım yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

Şimşir, Z., & Dilmaç, B. (2018). Yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim gördüğü okullarda öğretmenlerin karşılaştığı sorunlar ve çözüm önerileri. *İlköğretim Online*, 17(2), 1116-1134.

UNESCO. (1990). World declaration on education for all. 30 Ocak 2021 tarihinde https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000086289_eng sayfasından erişilmiştir

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınevi.

Introduction

The planned, administrative structure created to meet the educational needs of the society is called educational administration, and the operation and maintenance of the school in accordance with educational purposes is called school administration (Başaran, 2000). Just as educational administration is the application of management science to educational science, school administration is the application of educational administration to school administration. This application, which is a very important element of educational administration and supervision, means the application of theoretical knowledge, principles or understanding in a field (Demirtaş et al., 2007).

In a changing world, accountability, transparency, student-centered understanding in modern management and information society; certain paradigms such as globalization and multiculturalism have also changed the axis of educational management. All these have led to changes in management skills and standardizations have made this issue even more controversial. The need for flexible rules and functions that can adapt to the new structure or transform into ever-changing conditions has become inevitable (Aslanargun & Bozkurt, 2012). At this point, the evaluation of events by school management and the value system created for staff or students are important. Here, the phenomenon of participation, which is to ensure the adaptation of individuals to production relations, economic activities and social life, comes to the fore (Özaydınlık, 2019).

Individuals' rights to education have a place in both national and international law. The Basic Law on National Education stipulates that "educational institutions are open to all without distinction of sex, language, religion, race or disability" (MEB, 1973: 5102). The right to education is included as a fundamental right in the Universal Declaration of Human Rights. Most international conventions and organizations do not equate education with any difference or discrimination. These organizations agree that every child's right to education should be implemented in accordance with the principle of equality. The basic concept that corresponds to the principle of universality and equality in education and is also included in the Basic Law on National Education is the concept of inclusive education.

Today's understanding of inclusive education is an approach that emphasizes that every child should benefit from the right to education while covering all children who do not need special education or who cannot benefit equally and fairly from social, cultural, economic and educational opportunities (Aktekin, 2017). Today, it can be said that the main purpose of inclusive education has evolved into inclusive schools. It can be said that the attitudes of school administrators, who play an important role in decision-making, implementation and evaluation stages in schools, the problems they experience and the solutions they suggest will bring a new

perspective to inclusive education. By examining the attitudes of school administrators towards inclusive education, the problems they experience and the solutions they suggest, it is expected that progress will be made in solving the problems that prevent the dissemination and implementation of inclusive education in schools. This study is not about disadvantaged groups or specific branch groups, but about the views of school administrators who play an active role in school practices.

Methodology

In this study, qualitative research method was used in which events and phenomena are tried to be evaluated in their own contexts. In qualitative research, where the answer to the "how" question is sought, the causality between events and phenomena is tried to be carried out by determining the relationships between each other and within themselves. Qualitative research is an approach that takes into account the research of social events and phenomena in the environment they are in with an approach based on theorizing.

In the phenomenological design in which the interview is used as a data collection tool, it is individuals or groups who will experience the phenomenon and reflect it outward (Yıldırım & Şimşek, 2018: 71). In case studies, the researcher tries to reach new information by conducting long-term interviews with individuals or groups (Gürbüz & Şahin, 2018: 111). In qualitative research, the researcher is an integral part of the research and the environment in which he/she works.

Findings

In the interviews conducted with school administrators within the scope of the research, the question "What are your thoughts about inclusive education?" was asked in order to learn the administrators' thoughts about inclusive education. It is seen that the statements regarding their thoughts on inclusive education are grouped under the theme of Inclusive Education Thinking. In the theme of Inclusive Thought, the codes "Differentiation of education", "Equality of opportunity" and "Information should be provided" are mentioned. Accordingly, it is seen that the first of the administrators' thoughts on inclusive education is explained by ensuring equality of opportunity in education. In the interviews, the question "What are your views on the necessity of inclusive education?" was asked in order to learn the administrators' views on the necessity of inclusive education. It is seen that the statements regarding the necessity of inclusive education are grouped under the theme of Necessity of Inclusive Education. In the theme of Necessity of Inclusive Education, it is stated as the code "It is necessary". In order to learn the solution suggestions for the problems related to inclusive education in schools, the question "What kind of solutions can you have for these problems?" was asked. It is seen that the statements regarding the solution of the problems in mainstreaming education are gathered under the theme of Solution Suggestions. In the theme of Solution Suggestions, the codes of "Differentiation of education", "Teacher training", "Raising awareness", "Reducing class size" and "I have no suggestions" are mentioned. Accordingly, it is seen that the first of the solution suggestions of the administrators is the differentiation of education.